

ka, ga opazovati in skušati razumeti ter spremeniti okoliščine, ki ovirajo normalen razvoj.

Ko zagotovimo vse pogoje samoureničevanja (npr. svoboda, pripravljeno okolje), lahko trdimo, da otrok napreduje na vseh ravneh razvoja: motorike, sensorike, kognicije, čustvovanja, socialnega, moralnega ter duhovnega razvoja.

Celosten pristop vodi k samoizgradnji kritične in odgovorne osebnosti do samega sebe, sočloveka in do materialnega okolja.

Razširjenost pristopa montessori v Sloveniji

V Sloveniji je v zadnjih letih pedagogika montessori vedno bolj razširjena. Postaja zelena in razumljena kot celostna pedagogika posameznih vrtcev. V razvid izvajalcev javno veljavnih programov je do sedaj vpisanih 14 vrtcev montessori. Posamezni oddelki javnih vrtcev vključujejo elemente montessori. Tudi nekatera zasebna varstva se poslužujejo metode montessori ali vsaj njenih elementov. Peto leto deluje tudi osnovna šola po tej metodi.

Velik poudarek je dan tudi na izobraževanju odraslih – tako staršev kot pedagogov (ponudbe obsegajo krajša in daljša izobraževanja). Posamezniki se lahko poslužujejo tudi individualne obravnave po terapiji montessori.

Leta 2008 je bilo ustanovljeno Združenje montessori Slovenije, da bi ohranili in širili kakovostno raven pedagogike montessori in njenih ustanov. Združenje je od leta 2011 vključeno tudi v Združenje montessori Evrope. ■

Literatura

Anderlik, Lore (2006): *Ein Weg für alle! Leben mit Montessori*. Basel: SolArgent Media AG.

Montessori, Maria (1968): *Discovery of child*. New York: Ballantine Books.

Montessori, Maria (2008): *Srkajoči um*. Ljubljana: Uršulinski zavod za vzgojo, izobraževanje in kulturo.

Montessori, Maria (2009): *Skrivnost otroštva*. Ljubljana: Uršulinski zavod za vzgojo, izobraževanje, versko dejavnost in kulturo.

Pollard, Michael (1997): *Maria Montessori: italijanska zdravnica, ki je preobrazila sistem izobraževanja po vsem svetu*. Celje: Mohorjeva družba.

Polk Lillard, Paula (1988): *Montessori: A modern Approach*. New York: Schocken.

Okolje montessori kot mikrodružba

✍️ Marija Gajšek

V začetku leta sem dobila vabilo, naj napišem prispevek o čustvenem in socialnem razvoju otroka v konceptu pedagogike montessori. Samo sebe imam bolj za praktika kot za mojstra besed. Vsakodnevne izkušnje in seveda otroci so moji učitelji. Zato bi najraje na vabilo odgovorila: "Pridite in pogledjte!" Vabilo velja! Izkušnja je vedno dobra učiteljica.

Postopen razvoj

Razvoj na katerem koli področju se dogaja vsak dan. Tudi takrat, ko se zdi, da določena področja mirujejo. Vemo, da otrok ne postane kar naenkrat socialno in čustveno zrelo bitje. Razvoj poteka korak za korakom. Vse pomembne stvari so preproste in obenem velik izziv za našo potrpežljivost in doslednost.

Po mnenju Marie Montessori ima vsak otrok svojega 'notranjega učitelja', ki ga motivira in vabi k zrelosti. Kot enkratno in neponovljivo bitje mora v vseh vidikih osebnega razvoja oblikovati lastne moči za odzivanje na življenje. Vse to se zgodi le z lastno dejavnostjo, aktivnim ukvarjanjem z okolico in s komunikacijo. Tako otrok postopoma razvija umirjene človeške značilnosti (samozavest, zavedanje in spoštovanje lastnih čustev in čustev drugih, čustveno inteligenco, nenasilno komunikacijo, konstruktivno reševanje nesporazumov, pogajanje ...). Za to potrebuje odraslega, ki je vzornik. Le notranje miren posameznik lahko gradi mir. Zato Maria Montessori govori o vzgoji za mir in o procesu, kako postati človek. V otroku vidi upanje človeštva.

Primerno pripravljeno okolje montessori je družbeno okolje, ki ponuja celo paleto družbenih izkušenj, ki vzgajajo za mir.

Gradimo odnose

Otroku je ponujena priložnost za samostojno delo; lahko sledi svojim interesom in si postavi cilje svojih dejanj. Obvlada svojo voljo, ima priložnost za delanje napak, za reševanje problemov, iskanje pomoči in podobno. Tako gradi svojo samozavest.

Različna starost otrok v istem okolju deluje kot mikrodružba. Skupine in potem razredi so sestavljeni po triadah (0–3 let, 3–6 let, 6–9 let ...). Otroku v predšolskih letih dobi zelo pomembno izkušnjo mlajšega, srednjega in starejšega otroka v skupini. Mlajši otroci se lahko od starejših učijo pravil in obnašanja, jih posnemajo. Starejši otroci lahko pomagajo mlajšim ali tistim, ki potrebujejo pomoč. Tako se učijo misliti tudi na druge, učijo se spoštovanja in sodelovanja, pridobivajo samospoštovanje. Starejši skrbijo za mlajše na prehodu. Pri predstavitvi določenega dela lahko nadomestijo vzgojiteljico. Tako odkrijejo, kako veliko in pomembno delo je pomoč. Te izkušnje bi težje pridobili, če bi bili vsi v skupini enako stari.

Otrok ima priložnost za svobodno reševanje nesporazumov. To se zgodi le, če vzgojitelj ne pomaga vedno ta-

“Celotno življenje mladostnika naj bi bilo zastavljeno tako, da bo ob njem zmogel – ko pride čas – zmagoslavno zajadrti v družbeno življenje, ne oslabljen, osamljen ali ponižan, temveč z dvignjeno glavo in samozaupanjem” (Montessori v Long, 1994).

Foto: arhiv Hise otrok srečnih rok

koj. Pomembno je otroke spodbujati, spraševati, kaj lahko sami naredijo. Če ne vedo, jim ponudimo ideje. Če vedno mi rešujemo nesporazume, bodo vsakič prišli k nam in tako zrasli v odrasle ljudi, vedno potrebne tuje pomoči. Zaupati moramo, da otroci lahko sami rešujejo svoje nesporazume.

V igralnici imamo en primer posameznega materiala za delo. Takšno okolje otroku vsak dan na zelo preprosto način sporoča, naj počaka. Čakanje je sprva zahtevno. Če pa vsak dan izkusi nekaj čakanja, potrpežljivost postane del njega, nekaj popolnoma naravnega in o tem sploh ne razmišlja več. Samo z izkušnjo čakanja se bo naučil čakati. Tudi pri kosilu čakamo, da se hrana razdeli. Pred straniščem, da je prosto. Če se nekdo pogovarja, počakamo, da konča, in šele potem spregovorimo sami.

Spoštovanje je temeljno

Učimo se pospraviti material oziroma ga vrniti na polico, da je pripravljen za naslednjega otroka. Otroci ob pospravljanju urijo svoje gibe, hkrati pa se učijo spoštljivo ravnati z materialom in ga pripraviti za naslednjega otroka. Za otroke je to na začetku tež-

ko, tako delajo, ker to od njih pričakujemo. Ko otrok dan za dnem zmore to dejanje spoštljivosti, počasi postaja spoštljiv.

V okolju velja nekaj dogovorov, ki jih vsi spoštujemo:

- Nemoteč govor in gibanje.
- V igralnici hodimo.
- Pogovarjamo se lepo (ne kričimo), saj vsi dobro slišimo.
- Hodimo in opazujemo tako, da drugih ne motimo pri delu.
- Spoštujemo delo drugih.
- Hodimo okrog preprog (otroci delajo na preprogah) ipd.

Spoštovanje teh skupnih dogovorov oblikuje sočutno sobivanje skupnosti.

Vaje vljudnosti in spoštovanja ter igre vlog so posebej pomembne za ohranjanje kulturne identitete posameznega naroda. Med drugim letom in pol ter šestim letom je otrok v občutljivem obdobju za učenje olike. Marija Montessori poudarja, da po tem obdobju izgine spontano zanimanje za lepo vedenje. Predšolskim otrokom stvari najprej pokažemo, otroci pa jih ponovijo (kako pozdravijo, kako se opravičijo in sprejmejo opravičilo, kako ponudijo malico, kako se usedejo k mizi ipd.). Razmisliti moramo, kakšen jezik bomo pri tem uporabili: "Opro-

sti, ali je ta stol prost? Se lahko, prosim, umakneš? Mi lahko poveš, kdaj boš končal s tem delom, ker bi potem jaz to delal? Rada bi, da se prideš z mano igrat, če želiš. Žalosti me, ko to delaš. Boli me, če me tepeš. Ni mi všeč, če ..." V otroku prebujamo zmožnost zaznavanja in prepoznavanja čutenj, in sicer tako pri njem samem kot pri drugih.

V osnovnošolskem obdobju se o tem lažje pogovarjamo.

Sodelujmo

Z otroki skupaj skrbimo za okolje. Mlajši otroci radi pospravljajo, ker so v t. i. občutljivem obdobju za red, hkrati pa jih k temu privablja senzorična izkušnja. Ob čiščenju, pometanju, drgnjenju, lošče-

nju, zalivanju, ožemanju, pomivanju, krtačenju ipd. zadovoljijo svoje potrebe. Starejši pa to počnejo, ker morajo biti stvari narejene. Štiri- in petletniki imajo veliko potrebo po tem, da bi se razvili v socialna bitja. Pogledali bodo po igralnici in si rekli: "Pomesti je treba, obrisati prah, pomiti stojalo ... To lahko storim in bom storil, ker je to moj prispevek. Ko to naredim, se počutim dobro." V to razvojno potrebo je pomembno vključiti tudi starše, jim jo predstaviti, dati nekaj idej.

Materiali so povezani med sabo, tako da otroci lahko sodelujejo. Preko sodelovanja vsak dobi sporočilo, da je njegovo delo pomembno in da prispeva k družbi. Sodelovanje razvija sposobnost spoštljivega govorjenja, ponuja priložnost za smiselne odnose, za čakanje na vrsto, za čakanje počasnejšega, za pomoč tistemu, ki še ne razume. Tako se otroci učijo, kakšni so sami in kako se lahko prilagodijo, učijo se dogovarjati in sklepati kompromise. Igre jim dajo priložnost, da enkrat vodijo sami, drugič pa so vodeni in sledijo. Razvoj spretnosti, kako delati, sodelovati z drugimi otroki, je enako pomemben kot intelektualni razvoj. Skupno delo je razvojna potreba štiriletnikov, na katero se moramo odzvati.

Dogovarjamo se

Pri malici bomo otroke najbolj spodbudili k razmišljanju, če jim bomo naročili, naj poskrbijo, da bo za vsakega dovolj. Če ne določimo, koliko vsak vzame, je več možnosti za interakcijo.

V bralnem kotičku imamo pravilo, da sta tam največ dva otroka hkrati. Če bi se še kdo rad priključil, ga spodbudimo, naj vpraša, ali je dovolj prostora še zanj, in nato spoštuje odgovor. Pomagamo jim tako, da jim damo besede, s katerimi se bodo sami znali dogovarjati. Če ne bodo zmogli verbalnega odziva, se bodo odzvali glede na to, kar bodo najprej začutili, torej z napadom (odrivanjem) ali begom.

Kljub temu se otrok še vedno pogosto odzove impulzivno. Takrat odrasli začuti njegovo doživljanje, ga ubesedi, mu prizna čutenje. Otroka to umiri in tudi sam postane sposoben izraziti čutenje ter se dejavno vključiti v reševanje konflikta in začutiti, kaj se je dogajalo v otroku, soudeleženi v konfliktu. Poudarjamo, da je vsak otrok neprecenljiv in čudovit, le dejanja so tista, ki jih moramo včasih spreminjati.

Pri skupnih dejavnostih (petje, telovadba, obedi, igra tišine ipd.) sodelujemo vsi. Vsak mora vključiti svojo voljo, da bi nadzoroval svoje gibe zaradi skupnega cilja.

Hvaležni smo

Posebne priložnosti so praznovanja, trenutek pred kosilom, verski in državni prazniki. Ob rojstnem dnevu otroka umestimo v prostor in čas, v človeško družino. Ob rojstvu je dobil v dar ves svet, da bi ga imel rad, ga raziskoval, zanj skrbel, da bi imel rad vse: ljudi, živali, rastline. Da bi ga imeli radi in da bo po njem ta svet lepši. Zgodbo ponavadi začne vzgojitelj, otroci pa jo nadaljujejo. Eden izmed dragocenih trenutkov ob tem so otroške spontane izjave: da bi imel rad vse ljudi ... tudi bolne, slepe, stare, tiste, ki imajo gips, Američane ... tudi lačne, tudi mamico, ko je tečna ...

V igralnici čutimo harmonijo, kadar otroci vidijo svoje potrebe in potrebe drugih. Skupina jim je všeč. Otroci privlačijo drug drugega, vključujejo se,

kažejo razumevanje in spoštovanje, ponujajo pomoč in tolažbo. Trudimo se, da vsakokrat izrazimo hvaležnost vsakemu, ki je naredil kaj lepega, bodisi prijatelju bodisi za skupnost. V otrocih izpostavljam dobro, njihova sočutna dejanja. To tudi druge otroke spodbudi k pozornosti do pozitivnih dejanj in egocentrizem se počasi preoblikuje oz. izzveneva.

kako deluje družba, in se začne zavdati, da ima tudi on vlogo v tem svetu. Maria Montessori je za obdobje od 6 do 12 let pripravila poseben učni program, imenovan 'kozmična vzgoja'. S petimi velikimi zgodbami otrokom predstavimo vse, kar nas obdaja, kot celoto, v kateri vladajo red, medsebojna povezanost in soodvisnost. Najstnik potrebuje izkušnje, ki mu

Foto: arhiv Hiše otrok srečnih rok

Pomembna je izkušnja

Kadar je otrokovo vedenje moteče, mu lahko zaupamo posebne odgovornosti in mu tako pomagamo, da z delom razvije samodisciplino. Če je otrok prizadel drugega otroka, lahko postane za en dan njegov poseben skrbnik; še posebej pazi na njegovo dobro počutje, tako pri delu kot pri igri in vključevanju v širšo skupino.

Otrok prve izkušnje pridobi kot dojenček znotraj ožje družine. Izkuši ljubezen, varnost, sodelovanje ... Ko gre v vrtec, postane del širše skupnosti. Otrok podzavestno prispeva k družbi v predšolskem obdobju. V osnovni šoli se zanj začne zavestno in organizirano socialno življenje. Če posameznik ni usmerjen k nečemu, kar mu daje skupina, ga noben zakon ne bo mogel prisiliti v to. Otrok začenja razumeti,

pomagajo v odločitvah za to, kakšen bo njegov prispevek. Skupnost ima rad, razume, kako so stvari organizirane, pozna in ceni prispevke drugih. Tak človek lahko vzpostavi mir, saj je mir v njem. ■

Literatura

Blažič, Igor (2010): Socialna vzgoja v oddelkih osnovne šole montessori. V: *Didakta*, št. 136, letnik XX, maj 2010.

Livingston, Louise (2013): *Montessori education – sowing the seeds of peace*. Predavanje na 3. Kongresu pedagogike Montessori, oktober 2013.

Long, John (1994): *Presentation of Maria Montessori*. NAMTA conference in Portland, Oregon, november 1994.

Montessori, Maria (1992): *Education and peace*. Oxford: Clio Press.

Montessori, Maria (2009): *Skrivnost otroštva*. Ljubljana: Uršulinski zavod za vzgojo, izobraževanje in kulturo.

Polk Lillard, Paula (1996): *Montessori today*. New York: Schocken Books Inc.